

מיטב המאמרים הווארטים והסיפורים
ב'לקראת שבת מלכתא'
אתם מוזמנים לעיין בניוזלטר
שישלח מחר יום ה'

מחר

הדף היומי בבלי: מסכת בבא בתרא דף י'
הדף היומי בהלכה: סימן קצ"ג מסעיף ה' עד סימן קצ"ד
המוסר היומי: אהבת חסד חלק ב' פרק כ"ב 'וכל זה דברנו' עד 'וכל זה דברנו לענין המשאיל'

לוח
לימוד
יומי

דין תורה בין בעל מסעדה יוקרתית ועובר אורח שקנה כוס מים

הרב ישראל ליוש

עליו בעל המסעדה סכום כסף לא מבוטל עבור כוס המים, 'מדוע שאשלם על כוס מים מחיר כה מופרז?' טען הקונה. ואילו בעל המסעדה טען לעומתו: 'חנותי איננה קיוסק פשוט בו אתה משלם על כוס המים בלבד, זאת הרי מסעדה יוקרתית! התשלום הוא גם עבור המקום הנאה, הכיסאות הנוחים וההגשה המכובדת.'

שמע הרב את טענותיהם ברוב קשב, ופסק כי בעל המסעדה צודק, והקונה חייב לשלם לו את מלוא הסכום הנדרש. ובזאת הוסיף הג"ר שמואל סלנט זצ"ל כי עתה הוא מבין את תקנת חז"ל לברך ברכת 'שהכל נהיה בדברו' על כל כוס שתיה, שהרי לכאורה נעייין: מדוע לא תקנו ברכה זו אף על שאר המאכלים? אלא, אומר רבי שמואל, יכול אדם לחשוב בלבו: 'וכי מה אני כבר שותה? כוס מים פשוטים!'; דווקא אז, כאשר אנו נהנים מהדבר הכי פשוט לכאורה, נכריז בקול גדול 'שהכל נהיה בדברו', ה כ ל כולל ה כ ל נהיה בדברו, אנחנו מודים כאן לא רק על המים, אלא אף על היכולת להחזיק בידנו את כוס השתיה. הכרזתנו היא איננה רק על הרווית צמאוננו, אלא אף על הפלא הגדול בכל מערכת העיכול הענפה הפועלת בקרבנו. בברכה זו אנחנו מכירים שוב ושוב בעובדה כי הכל במאמרו והכל בכוחו, ואין שום בריה עלי אדמות שתנקוף אצבע למטה בלא רצונו יתברך מלמעלה.

בחודש זה נסיים בעזה"ת הלכות ברכת המזון, ונתחיל בלימוד הלכות ברכת הפירות. הבדל מהותי ישנו בין הברכות הללו, והגמרא במסכת ברכות מעירה את תשומת לבנו להבדל זה: את ברכת המזון מברך אדם כשהוא שבע, ואילו ברכת הפירות ושאר ברכות שלפני האכילה, הוא מברך כשהוא רעב. וקל וחומר הוא, אם כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן.

הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל בספרו משך חכמה עה"ת (פ' עקב) מבאר כי טבע נפשו של אדם שכשהוא שבע וכרסו מלא, עלול הוא לבעוט חלילה בחסדו יתברך ולשכוח כי הוא הנותן לו כח לעשות חיל, לכן עיקר ציווי התורה בברכות, היא הברכה שלאחר המזון, כי תיכף אחר שירגיש את תחושת השובע, יזכיר שם אלוקים בתודה ויברכהו, ועי"ז יזכור תמיד כי הוא הזן והוא המפרנס, ואותו אנו מצווים לעבוד בכל כוחנו לבלתי יסור לבבנו מדרכיו.

דין תורה מעניין נקרה לפתחו של רבה של ירושלים הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל. המתדיינים היו בעל מסעדה יוקרתית ועובר אורח צמא שקנה אצלו כוס מים, האחרון טען כי בצמאונו הרב קנה במסעדה כוס מים קרים, וכאשר בא לשלם, השית

כיצד יתכן שאדם 'זמן' פעמים בסעודה אחת?

ששה אנשים שאכלו בשתי חבורות נפרדות, ובאחת החבורות 'זימנו', אך רק שנים מבני אותה חבורה בִּרְכוּ ברכת המזון, והשלישי חפץ להמשיך באכילתו, ואילו בחבורה האחרת יצא אחד מהם בטרם שזימנו, כך שהשנים האחרים נותרו ללא זימון - יכול השלישי מהחבורה שזימנה להמשיך באכילתו יחד עם השנים הנותרים מהחבורה השניה, ולהצטרף אליהם לזימון; ויש שהסתפק בדבר. אבל תשעה אנשים שאכלו בשלוש חבורות נפרדות, ובכל אחת מהן זימנו, וברכו שנים, והשלישי חפץ להמשיך באכילתו, כך שנותרו שלושה הממשיכים באכילתם, אחד מכל חבורה - אף אם חברו שלושתם ואכלו יחד, לא חלה עליהם חובת זימון, כיון שכבר יצאו ידי חובת זימון לסעודה זו. [שו"ע ה, משנ"ב ל, וביה"ל ד"ה כל; ביאורים ומוספים דרשו, 32]

כיצד יתכן ששלושה אנשים שלא אכלו כלל יחד חייבים 'לזמן' יחד?

במקרה הנ"ל, שפרשו שלושה אנשים משלוש חבורות שכבר 'זימנו', אך הם עצמם לא בִּרְכוּ - אם קודם לכן התחייבו שלושת הפורשים בזימון רק משום אכילת ירק וכדומה בצוותא עם שני אוכלי פת (ראה שו"ע קצו, א-ב), ועתה אכלו פת יחד, חייבים לזמן. ואם בשלוש החבורות טרם זימנו, ומסיבה כלשהי (ראה משנ"ב ה, ה) נאלץ אחד מכל חבורה לצאת לפני שזימנו, ולאחר מכן עזבו גם הנותרים את המקום ללא זימון, ושלושת היוצאים נקלעו למקום אחד והמשיכו את אכילתם במקום אחד (ולכן אינם צריכים לשוב למקומם), אף אם לא אכלו בצוותא, ויש אומרים: אף אם לא המשיכו כלל באכילתם - חייבים לזמן יחד, כיון שאין להם אפשרות אחרת למלא את חובת הזימון שלהם לסעודה זו, וחיובם מצרפם זה לזה. [שו"ע ה, ומשנ"ב לא-לב; ביאורים ומוספים דרשו, 28 ו-30]

מי שזימנו שלא בנוכחותו - האם יצא ידי חובת 'זימון'?

ארבעה אנשים ויותר שאכלו יחד, ויצא אחד מהם, או אף שלושה שאכלו יחד, ויצא אחד מהם, והצטרפו השנים הנותרים עם אדם שלישי ו'זימנו' עמו - אין היוצא חייב עוד בזימון, אך לא יצא ידי חובת זימון על סעודתו זו, כיון שזימנו שלא בנוכחותו, ולכן בידו ליצור חיוב זימון מחודש בסעודתו זו, דהיינו, שאם המשיך באכילתו בדרך של קביעות עם אנשים אחרים, הריהו מצטרף לזימון עמהם. ואם שלושה 'יוצאים' כאלו נפגשו בטרם שזימנו הנותרים בחבורתם - חלה עליהם חובת זימון בפני עצמם, והזימון של הנותרים בחבורתם אינו מסיר מהם את חובת הזימון. ומותר לעשות כן אף לכתחילה - שיפרשו שלושה אנשים משלוש חבורות שונות שיש בהן ארבעה ויותר ואוכלות במקום אחד, וזימנו שלושת הפורשים יחד. [שו"ע ו, משנ"ב לג-לו, וביה"ל ד"ה כיון]

אתמול למדנו

- האוכלים בחורשה וכדומה כשהם מפוזרים - כמצוי בטיולים - אינם מצטרפים לזימון; אולם, אם יושבים סביב שולחן הנמצא שם, או שפורסים סדין על הקרקע ואוכלים סביבו - הרי זו קביעות.
- האחרונים דנים בנוגע לכלי התחבורה השונים - אם מצטרפים בהם ל'זימון'. ויש אומרים שהדבר תלוי בְּיַנְחוּת הנסיעה, כלומר, שאם דעתם מיושבת עליהם לזמן ולברך יחד, מצטרפים.
- האוכל במקום ציבורי ללא בעלות, או במקום שבבעלות גוי, יאמר: "הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה בהליכתנו ובישיבתנו עד עולם", במקום: "הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה בבית הזה...".

מחר נלמד

- כיצד יתכן ש'זימנים' לאחר שכל הסועדים כבר בִּרְכוּ?
- כיצד מקיימים מצות זימון כשחלק מהסועדים בִּרְכוּ ללא זימון?
- האם ניתן לזמן בְּשֵׁם לאחר שחלק מהסועדים כבר בִּרְכוּ?